

ГОВОР АКАДЕМИКА РАДОВАНА САМАРЦИЋА НА ОТВАРАЊУ ИЗЛОЖБЕ ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ И НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ: „СТО ГОДИНА ИСТОРИЈСКОГ ПЛАКАТА“.*

Плакати су извор непосредног исказа. Њихова судбина необична је и ћудљива. У тренутку објављивања они могу изазвати највећу узрујаност присутне масе, али још чешће равнодушност пролазника. Затим их бездушно уништавају, стављају уместо њих друге, док најзад ветрови не почну витлати њиховим искиданим комадима и разносити их улицама. Само понеки, веома ретки, чудном видовитошћу проникнути колекционар сакупља те наизглед безвредне папире, а у појединим тренуцима — зато што је то изузетно опасно — ставља главу у торбу због своје старинарске страсти. Завршни посао обаве, ипак, стручњаци који прибирају остатке остатака, љубоморно их конзервишу и предају на чување не би ли и њих радознали историци употребили као грађу за своје виђење прошлости.

Путем афиша званичници су обавештавали народ о најновијим догађајима или о наредбама власти још од раних античких времена, а веома често су ту улогу преузимали општински телали; и у најзабаченијим племенима, телали су одвајкада окупуљали народ на сеоском гүмну да му пренесу обавештења. Од проналаска штампе, плакати, леци и брошуре, најчешће од четири стране, свакодневно су излазили испод пресе. Било је ту не само првих новинских вести с многих страна света него и разних обавештења народу која су истицана на зидовима већнице и, све чешће, на другим местима у граду и уопште тамо где је било пролазника. Чиниле су то власти земаљске, градске, војне и црквене које су имале шта да објаве, поготову да нареду, а затим су у томе почеле да узимају удела трговачке компаније, банке, мајсторске радионице, позоришне и циркуске дружине и други. Политички живот покренут француском револуцијом, поглавито страначке борбе, не могу се довољно расветлити ако се не разгледају све оне гомиле папира које је на своје обале избацила плима међусобних обрачуна у виду свакодневно штампаних летака и плаката. Врх свега, ипак, долазе прокламације поводом смрти једног

* Изложба је отворена 29. фебруара 1988. год. У изложбеним просторијама Народне библиотеке Србије.

и ступања на престо другог владара, поводом мобилизације, објаве рата, закључења мира, расписивања избора и свих оних других одлука које су највише власти доносиле у име народа.

У свету се развила посебна научна дисциплина која се бави прикупљањем, изучавањем и објављивањем летака и плаката као историјског извора. Каталогзи који су сређени по месту издања или тематски одликују се прецизношћу обраде и луксузном опремом. Антикварска страст оних најзалаубљенијих трагалаца за прошлошћу преобратила се ту у посебан смисао да се сваком податку тачно утврди степен аутентичности.

Југословенске земље вековима су биле обележене плакатима страних господара, оног у Венецији, оног у Бечу и Будимпешти, пред сам крај и оног у Цариграду. Било је ту прогласа разне садржине — од вести о смени на престолу и уставним променама до потерница за бандитима и обавештења о појави куге. Износећи на видело само онај материјал који се чува у фондovima Историјског музеја Србије и Народне библиотеке Србије, приређивачи ове изложбе нису могли посегнути тако широко: они су се ограничили на последњих сто година, време постепене изградње и првог раздобља заједничке југословенске државе, и у том оквиру нагласак су задржали на оним документима који су од непосредног и највећег историјског значаја; плакати као сведочанства о културном и, поготову, привредном животу донекле су потиснути у позадину.

Аутори ове изложбе Саво Андрић и Ратко Марковић, не заборавивши ни њихове сараднике, нису настојали да својим избором утичу на посетиочево тумачење историје. Њихово опредељење на првом месту је зависило од садржаја фондова који су им били на располагању. У тим границама, они су сачували смисао за објективност и за оно најбоље начело да историју треба препустити њој самој. Посетилац ове изложбе, али и сваки њен стручни корисник, осетиће се пријатно усамљеним међу кулисама историје које му нико претходно није подесио сагласно свом схватању и тумачењу: све је то само њему остављено. Могло би се још препоручити посетиоцу да се бескорисно не супротставља једном од оних повољних утисака које ће на њега оставити ова изложба — утиску, који неки још увек избегавају, да смо некад вредели ипак нешто више него што замишљамо.

Износити садржај ове изложбе, која је изузетно доступна и сама собом разумљива, значило би претходно уплитање у лични доживљај сваког заинтересованог и, услед тога, кварење тог доживљаја. Уместо тога, за тренутак је целисходније посетити, овде, на заслуге оних који су је приредили, Историјског музеја Србије и Народне библиотеке Србије. Исто тако за тренутак, дозволите да још једном истакнем случај Историјског музеја који се већ годинама на најбољи начин оглашава оваквим

манифестацијама, мада је био сињи бескућник и радио држећи се оптимистичког начела да нема тешкоће која се не да превазићи.

Молим вас да ми дозволите да ову изложбу прогласим отвореном.

Радован Самарцић